

Aile Fotoğraf Albümünden Selfie'ye: Kültürel Yozlaşma ve Görüntü Kirliliği

Ahmet Süreyya KOÇTÜRK¹

¹Dr.Öğretim Üyesi T.C.İstanbul Arel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi / Grafik Tasarımı Anasanat Dalı

Özet: Bu makalede, ilk fotoğraf görüntüsünün bulunmasından 20.yüzyıl sonlarına kadar belgesel niteliğini taşıyan ve geleneksel kültür biçimini alan aile fotoğraf albümleri, dijital teknolojinin gelişmesiyle yerini görüntü kirliliğine bırakmıştır. Bunun sonucu olarak fotoğrafların biçim ile içeriğinde değişiklikler olduğu konu olarak belirlenmiştir. 20.yüzyıl sonunda yaşanan kültürel değişimler fotoğraf sanatını da etkileyerek, bu sanatta yeni anlatım tarzları ve böylece yeni anlatım dili meydana getirmiştir. Klasik fotoğraf çekirme yöntemi ile albüm oluşturma kültürü teknolojinin sunduğu kolayca yaşama kültürüne yerini bırakarak, amaçsız, anlamsız olmayan, ifade özüllü sosyal medya görüntüleri doğurmuştur. Sosyal medyayı besleyen bu görüntüler dolayısıyla dejenere, yozlaşma ve kültürel bozulmayıda beraberinde getirmiştir. Sanayi devrimi ile birlikte gelişen fotoğraf makinaları, bütün şehirlerde fotoğraf stüdyolarının doğmasına neden olmuştur. Bununla beraber insanlarda yaşadığı dönemi ve aile fertlerini gelecek kuşaklara tanıtmak kültürü doğmuştur. İkinci, üçüncü kuşak atalarının nasıl insanlar olduğunu görmüş ve o döneme ait kültürel yansımalarından etkilenmişlerdir. Belgesel önemi de taşıyarak çekildikleri dönemin yansımalarını gelecek kuşaklara aktarmışlardır.

Özenle seçilen kıyafetler, taranmış saçlar, traş olmuş yüzler, medeniyet göstergesi aksesuarlar ve fotoğrafçının büyüğü bir titizlikle kadraja yerleştirdiği fertlerin yenrini, görüntü kirliliği, amaçsız, kendini beğenen, psikolojik rahatsızlılığın belirtisi selfie almıştır.

Anahtar Kelimeler: Fotoğraf, Albüm, Teknoloji, Kirlilik, Belgesel, Selfie

Family Selfie From Photography Album: Cultural Aggression and Image Pollution

Ahmet Süreyya KOÇTÜRK¹

¹Associate Professor T.C.İstanbul Arel University Faculty of Fine Arts / Head of Department of Graphic Design, ahmetkocturk@arel.edu.tr

Abstract: In this article, family photo albums, which featured documentary images from the beginning of the 20th century until the end of the twentieth century, were replaced by traditional digital images. The end result is that the photographs change in form and content. The cultural changes experienced at the end of the 20th century influenced the art of photography, bringing new modes of expression in this art and thus new language. With the classic photography method, album creation culture technology has given birth to social media images that are aimless, meaningless, expressive and disabling, leaving the cultural life of easy life. These images, which nourish social media, have therefore brought about degeneracy, corruption and cultural degradation. The photo machines that developed with the industrial revolution led to the creation of photo studios in all cities. However, culture has been born to introduce the period and family members who lived in human beings to future generations. They saw how the second and third generation ancestors were people, and they were influenced by the cultural reflections of that turn. They also conveyed the image of the period they were attracted to future generations.

The selfie of self-selected clothes, scarred hair, shaved faces, accessories of civilization and accessories of the photographer and the people whom the photographer placed with great care meticulously, image pollution, aimless, self-conscious, psychological discomfort.

Keywords: Photography, Album, Technology, Pollution, Documentary, Selfie

1. GİRİŞ

Fotoğraf albümlerini; bitpazarında eskici tezgahlarında görmek, hızlı geçen zamanın olduğu kadar yaşamın kendisinin değişmesinin de bir sonucudur. Elbette bir o kadar hüznü yüküdür aile

fotoğraf albümlerini tezgahlarda sere serpe görmek. İsyan edercesine etrafa dağılmış, zamanla sararıp sepia rengini almış emektar enstantaneler; dijital çağın güçlü görsel üretim yöntemleri karşısında; sahiplendiği duygusal yoğunluk ve

taşıdığı bilgelikle tarihin tanıkları gibi görünmektedirler.

Onları alıp ait oldukları sayfalara yerleştirmek, geldikleri zamana geri göndermek mümkün olabilse bunu yapmak nasılda taşları yerlerine oturtacaktır. Bunca anlam yüklü fotoğraf karesi arasında zaman yolculuğu yaşanırken; devrin ihtişamını yansıtarak işte biz buradayız, ölmedik yaşıyoruz diye haykırmaktalar. Anneler, babalar, büyükler, çocuklar, temiz kıyafetleri ve titizlikle

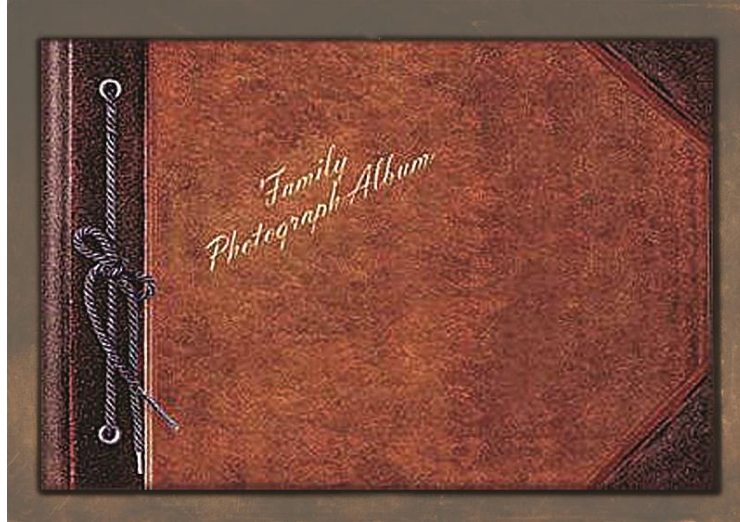
kadraja dizilmiş, gözlerinde mutluluk, heyecan, gururla fotoğraftan dışarı fırlayacak gibi görünmektedirler. Her birinin anlattığı bir mesaj ve hikaye bulunmakta ve bu yaşananları kendisini inceleyen/bakan izleyenle paylaşmakta oldukları algılanmaktadır. Ölümden sonra da yaşandığının belgesidir bu fotoğraf kareleri. Dünyanın neresinde olursanız olun hangi dili konuşursanız konuşun herkese aynı duyguyu ve mesajı verdikleri ortak bir dil oluşturdukları görülmektedir.

Görsel 1. Aile Fotoğraf Albümü

Kaynak: Ahmet Süreyya Koçtürk

Görsel 2. Aile Fotoğraf Albümü Kapağı

Kaynak: Ahmet Süreyya Koçtürk

Görüntünün sabitlenmesi isteği insanlığın vazgeçmediği konulardan olmuştur. Mağara duvarlarına görüntü aktarılmış; hikayelendirilmiş, anlatılar, öğretiler sonraki kuşaklara aktarılmıştır. İspanya'da ki Altamira ve Fransa'da ki Lascaux mağaraları bu örneklerin görüldüğü olağanüstü görsel abideler gibidirler. İlkel baskı yöntemleri ile

görünen/hayal resmedilmeye çalışılmış, belli dini konular imgelerle okuma yazma bilmeyen geniş kitlelere ulaştırılmaya çalışılmıştır. Kutsal metinlerin özellikle batı toplumlarında kiliselerde resmedilmesinin dayanak noktası da yine geniş kitlelerin rahat algılamasını sağlamak olduğu görülmektedir. Resmetmek görüntüyü sabitleme

fikri esasında bir "AN"ı sabitleyip dondurmak var olan hayali görüntü haline getirme çabasıdır. Nitekim ister mağara resimlerinde ister ilkel baskı yöntemleri olarak bilinen gravür, tahta baskı, serigrafi ve litografi (taş baskı) baskılarında da malzemenin kendi teknik üretim yöntemleriyle oluşan serüveninde temel amacın imgeyi oluşturmak, hayali sabitlemek anlamlandırmak/hikayeleştmek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla her resimleme veya görüntüyü iki boyutlu yüzeye aktarmada biriken olgunlaşmış anlamlar bütünlüğü, bir anlamda anıların yani tüm yaşanmışlıkların da depolanması anlamına geldiği görülmektedir.

Fotografin geniş kitleler tarafından kullanımı ile birlikte, tanıklık edilenin iki boyutlu yüzey üzerine kazıma yada boyama yerine emisyonlu yüzey üzerine ışıkla aktarımı gerçekleşmiştir. Kameranın objektifinin karşısından geçen her şey istenildiğinde emisyonlu yüzey üzerine sabitlenecektir. İnsanlığın görüntüyü sabitleme isteği naif yaşam halini yok etmekte olduğu görülecek ve aynı zamanda mahremiyetin yanısıra kitle iletişim aracı olarak kullanılması ile de geniş halk kesimleri yönlendirmeye başladığı da gerçekleşecektir. Mahrem, "gizli, herkese söylenmez; herkesçe bilinmemesi gerek" anlamında kullanılır. Bu kavram farklı kültür ve ortamlarda farklı olarak algılanmış ve bu algılaşma göre de farklı kavramlarla ifade edilmiştir. (Duman, 2011: 153) İnsanlık doğanın bir parçası olarak mevcut benliğini asla eskisi gibi koruyamayacak, kendisine ait olan değerleri ve kutsal mahremiyetini uzakta tutma gizleme dokundurtmama gücünden uzaklaşmaya başlamıştır. Bu sanayi devrimi ile başlayan sürecin bir sonucu olarak gözlemlenmektedir.

Modern hayatın ilk baskı makinaları ile birlikte hızlı basılan gazeteler ve sayıları artan süreli yayınlar, kitap ve benzeri materyaller fotoğrafla buluştuklarında; insanlığa ait kutsal mahremiyet sosyal medyalar dolayısıyla uluslararası iletişim ağıyla evrenselleşmeye başlayacaktır. Günümüzün sosyal medya unsurları olarak görülen bu kitle iletişim aygıtları, olağanüstü gelişim süreci içinde olan teknolojinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Berger (1998:10) "her bir fotoğrafa bakıldığında ne denli az olursa olsun, fotoğrafçının sınırsız görünüm olanakları arasından o görünümü seçtiğini fark ederiz. Rastgele aile fotoğraflarında bile böyledir bu. Fotoğrafçının görme biçimi konuyu seçişinde

yansır." der. Kabul edilmesi kolay olmayan yeni gerçeklikler ve yine kabul edilmesi pek mümkün gibi gözükmeyen yeni dil ve alışkanlıklar her bir bireyin sindirerek yaşayacağı karşı çıkmakta zorlanacağı bir hayatın ta kendisidir. Bu durum fotoğraf alanına da sirayet etmiştir.

Fotoğraf teknolojisinin ilk zamanlarında; anıların kayıt altına alınmasının yanı sıra fotoğrafın belgesel yönü ise takdire şayandır. Kitle iletişim araçlarında en önemli aktör olarak kullanılmış ve kullanılmaktadır. Objektifin gücü dünyanın tüm alışkanlıklarını değiştirmektedir. Yaşam biçimlerini belirleyen temel dayanak noktası olmakta ve yaşama yön vermektedir.

Robins'e göre; "Bilgisayarlarla çalışan insanlar tıpkı Narcissus ve yansıması gibi, kendi oluşturdukları dünyaya veya kendileri için başkaları tarafından yaratılan dünyalardaki kendi performanslarına kolayca âşık oluvermektedirler. (...)" (Robins, 1999: 91) Hiper gerçek dünyalar kuran insan; sosyal medyalarda bu gerçeklikleriyle varlıklarını sürdürmektedirler. Facebook, Twitter, Instagram vb. sosyal medya ağlarında kurulan hiper gerçek dünyalar birer "marka" niteliğindedir. Her birey bir markadır ve bu markanın gereği olan kurumsal kimlik kurulduktan sonra buna uygun şekilde sosyal medyalar kullanılmaya başlanacaktır. Nelerin giyineceği nasıl davranılacağı, ne izleneceği ne yeneceği kitlelerle paylaşılmaya başlanarak marka değeri oluşturma kaygısı hiper gerçek dünya kuran insanın başlıca görevi olduğu görülmektedir.

Fotografin ilk dönemlerinde fotoğraf büyük heyecan yaratmış; duygusal yoğunluklarla anıların kayıt altına alındığı tesbit edilmektedir. Yürek burkacak kadar yoğun his hali ile "AN"lar kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Fotoğraf ölümsüzleştirmek için kullanılmış; Bir daha olmayacak tek biricik "AN", Walter Benjamin "o an" veya "biricik an" a "hale" demiştir. İşte bu biricik tek "AN"lar kayıt altına alındıkça; dünya eskisi gibi değildir artık. En değerli yakınların, bir annenin, babanın, kız kardeşin veya bir arkadaşın "hale"sine istendiğinde bakılabilecek, yuzu okşanabilecek ve/veya bir sevgili yada bir evlat öpülecektir.

Anıların ve zamanın kayıt altına alınması "Fotoğraf Albümü" kültürünü yaratmıştır. Fotoğraf Albümü aslında tüm birikmiş anıların bir araya getirdiği çok özel ve kutsanmış değerli, kapaklı "tek" ve "biricik" "anılar mabedi" gibi algılanmaktadır. Fotoğraf Albümü'nün Fotoğrafın insanlığa kazandırdığı en değerli birikim kültürlerinden birisi olduğu kabul görmektedir.

Görsel 3. Albüm Fotoğrafları

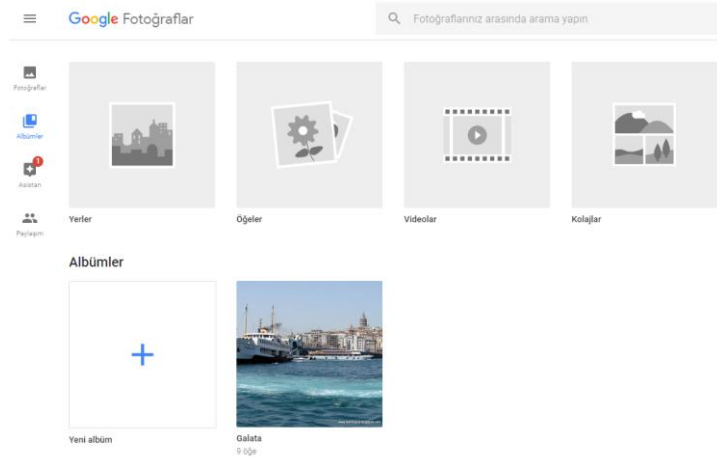
Kaynak: Ahmet Süreyya Koçtürk

Yaşama geliş, eğitim çağı, aşklar, arkadaşlıklar, iş hayatı ve ölüm serüveninin tümü kayıt altına alınabilmekte ve bu albümlerde birikilmektedir. “Toplum, üretim ilişkilerinin çevresinde oluşur. Bir toplumu anlayabilmek için de üretim ilişkilerine bakmak gerekir” (Kılıç, 2008: 3).

Modern hayatın sunduğu “Sefie” fotoğraf çekimleri çok uzakta “marka” yaratma ve/veya yaşam şekli oluşturan hiper gerçek dünya insanından epeyce uzakta bir noktada durmaktadır. Walter Benjamin’in adlandırdığı biricik “AN”, “TEK” “hale”sidir.

Fotoğraf Albümü kültürü bugün gelişmiş teknolojinin kullandığı temel dayanak noktasıdır. Geliştirilen fotoğraf toplama ve yayınlama yazılımlarında bu bilinç üzerine inşa edilen arayüzler ve alışkanlıklar gözlemlenmektedir. Google Fotoğraflar örnek verilebilir, fotoğraf yükleme, albüm oluşturma ve bu fotoğrafları belirlediğiniz yakınlarınızla paylaşma seçenekleriyle sınırsız fotoğraf ekleyebilme seçeneği ile dünya insanlarına hizmet verdiği görülmektedir.

Görsel 4. Google Fotoğraflar Ekran görüntüsü

Kaynak: Ahmet Süreyya Koçtürk

Teknolojinin var olması yeni yöntemlerin hayatı kolaylaştırması kaçınılmaz olarak görülmektedir. Eski fotoğraf albümleri sınırlı sayıda fotoğrafı sayfalarına alabiliyorken; Google Fotoğraflar gibi bir uygulama sınırsız fotoğraf alanı vermektedir. Bu olağanüstü bir alan demektir. Walter Benjamin'in "hale" olarak nitelendirdiği "o an" fotoğrafın ilk yıllarında ve gelişim sürecinde pozlanma süreleri, malzemenin pahalılığı ve üretim tekniğindeki zorluklardan dolayı; özenle, dikkatli ve estetik

kaygılar gözeterek pozlandırılmak zorunda kalındığı görülmektedir. Günün teknolojisinde ise; "selfie" olarak uluslararası isme sahip bu fotoğraf çekimi yöntemiyle sınırsız sayıda ve bir tuşla hatta ses komutuyla istenildiği kadar çekim yapılabilmektedir. Selfie, bireyin her anlamıyla istediği zaman fotoğraf çekebildiği yöntemdir. Kendi kendine tuşa basarak veya komutla fotoğraf çekimi olarak adlandırmak mümkün.

Görsel 5. Selfie Örneği

Kaynak: <https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/sites.psu.edu/dist/8/13467/files/2014/10/Woman-taking-selfie-015.jpg>

Selfie veya **özçekim**, bir dijital fotoğraf makinesi ya da kameralı cep telefonu ile çekilen oto-portre fotoğrafı türüdür. Bu fotoğraflar genellikle gündelik anlardan ve bir kamera ile yukarıdan kol boyu mesafesinden ya da ayna karşısından çekilmek suretiyle düzenlenir. Selfie olarak çekilmiş fotoğraflar genellikle Facebook, Instagram, Snapchat ve Tumblr gibi sosyal paylaşım sitelerinde paylaşılır.

Selfie Oxford Üniversitesi tarafından 2013 yılının kelimesi seçilen ve İngilizce sözlüğe eklenen bir kelimedir.

2014 yılında da Türk Dil Kurumu tarafından "selfie"ye karşılık olarak "özçekim" kelimesi kabul edilmiştir. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Selfie>)

Görsel 6. Selfie Örneği

Kaynak: https://s1-ssl.dmcn.net/e-BL5/x360-png/2Z_.jpg

Selfie; insanın kendisini yücelttiği yegane bir araç haline dönüşmüş, birey en iyi açıdan, en iyi ışık ve en sevimli hatta en gülümsemesini bilen haliyle kendisini yakaladığında; gerçekten çok uzak yeni gerçeklik anlayışı olarak görüldüğü yeni yaşam biçimi haline dönüşmektedir. En iyi yemeklerin yendiği, en iyi "AN"ların kendileri tarafından geçirildiği, en iyiye sahip olmanın markalarına değer kattığını düşündükleri, özellikle sosyal medya

platformlarında sergilendiği yeni gerçeklik hali olarak nitelenmektedir. Türkçe karşılığı "Öz Çekim" temel olarak doğru bir isimlendirme olmakla birlikte; çekilen büyük oranda hazırlanılıp çekilen görseldir. Öz halden uzak bir rol çekimi olduğu kabul görmektedir. Kurgulanmış bir yaşam ve görselleştirildiği fotoğraf çekim şekli olarak tanımlamak mümkündür.

Görsel 7. Selfie Örneği

Kaynak: <https://www.rd.com/wp-content/uploads/2016/03/01-look-better-in-photos-beware-lightng.jpg>

Teknolojilerle birlikte sosyal yaşam biçimlerinde değişmektedir. Nostaljik anılar içinde kalan naif ve anlam yüklü; Fotoğraf Albümü kültürü gibi değerler, yerini yeni aygıtlara bırakmaktadır. Çok hızlı tüketen yaşam biçimleri insanların her anını ve her mahremiyetini tüketmektedir. Pijamalı Selfi

ile insan; yeni insan modeli olarak varlığını göstermektedir. Sevişirken fotoğraf çeken, yediği her lezzeti paylaşan hatta yemeden sadece paylaşan insanlar yeni yaşam biçiminin kahramanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görsel 8. Selfie Örneği

Kaynak: <https://www.nivea.de/-/media/local/de/schoene-haut/wie-bekomme-ich-schoene-haut-0156/hautpflege-ist-typsache-standard.jpg?mw=626>

Ager, insanların internette bir tür benlik kurgusu yaptıklarını ve hayali dünyasında benlik kurgusuna her zamankinden daha çok ihtiyaç duymaktadırlar (2011: 168). Yeni yaşam şekilleri teknolojinin dayattıklarının bir sonucudur. Red edişler olsa dahi kaçınılmaz olarak sindirilerek bu yeni üretim yöntemleri ve standartlarının kabul gördüğü gözlemlenmektedir.

2. SONUÇ

Gelişen teknoloji ile birlikte üretim tekniklerinin zenginleşmesi ve yaşam biçimlerinin değişmesi insanın; varlığını yeni koşullara uygun yeni bir biçim ile kendisini var etmeye zorlamaktadır. Dijital Fotoğraf ve sonrasında gelişen internet ve sosyal medyalarla birlikte bilgi aktarımını sağlayan her türlü araç gereç üzerinde, yeni görselleştirme uygulamaları Fotoğraf'da Gerçek kavramını değiştirmeye başlamıştır.

Fotoğraf bir marka değeri yaratma aracı olarak kullanılmaya başlanmış, bireyin hiper medyalarda var oluşuyla birlikte, kendi kişisel markası için tüm davranışlarını ve yaşam biçimini kayıt altına almaya başlamasıyla; büyük ölçüde mahremiyeti de dahil olmak üzere insanın önemseydiği değerlerin şekil değiştirdiği; naif yaşam biçimlerinin ve estetiğin fotoğraf kadrajından var olma yöntemlerinin sanatçı duyarlılığı ve sorumluluğu ile varlığını sürdürdürebileceği görülmektedir.

Tek biricik "o an" Walter Benjamin'in deyişiyle "hale" 20.yüzyıl sonlarına kadar belgesel niteliğini taşıyan ve geleneksel kültür biçimini alan aile fotoğrafları ve albümleri, dijital teknolojinin gelişmesiyle yerini yeni dönemin fotoğraf

anlayışına bırakmaktadır. En iyi makinaların ve en iyi yazılımların kullanıldığı ve tek bir tuş veya ses komutu ile saniyede milyarlarca fotoğraf çekilen büyük çoğunluğuna hiç bakılmayacak fotoğraf çöplüklerine dönmekte olduğu görülmektedir. Milyarlarca insanın gün içinde Selfi çekişini bile Selfilediği fotoğraflar.

Bir rüyayı Niépcé'nin ilk pozlamasıyla yaşayan insanoğlu; Instagram fotoğraflarıyla her saniye yeni karelerle akıllı telefonlarının ve dijital depolama alanlarını doldurmaya devam edeceklerdir.

KAYNAKÇA

- Ager, B. (2011). Sanal Benlik. (Çev). Volkan Hacıoğlu İstanbul: Babil Yayınları
- Benjamin,W, (2012) Fotoğrafın Kısa Tarihi - Teknik Araçlarla Yeniden - Üretim (Çoğaltma) Çağında Sanat Eseri,Agora Kitaplığı,İstanbul.
- Berger, J. (1988). Görme Biçimleri. Yurnanur Sal, an (Çev.), (3. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Duman, K. (2011) , "Talk Showlarda Mahremiyet ve 'Oprah Winfrey Show'un Başarısının Sırrı: Tür, Anlatı, Format" Ed: Hüseyin Köse, Medya Mahrem Medyada Mahremiyet Olgusu ve Transparan Bir Yaşamdan Parçalar, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Debord, G, (1996) Gösteri Toplumu, Çev: Ayşen Ekmekçi, Okşan Taşkent, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Goffman, E. (2004). Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu. Barış Cezar (Çev). İstanbul: Metis Yayınları
- Kılıç, L, (2008) Fotoğraf ve Sinemanın Toplumsal Tarihi,Dost Kitabevi Yayınları,Ankara,2008
- Rettberg, J. (2014). Seeing Ourselves Through Technology: How We Use Selfies, Blogs and Wearable Devices to See and Shape Ourselves. 1st ed. Palgrave Macmillan UK.
- Robins, K. (1999). İmaj: Görmenin Kültür ve Politikası. Nurçay Türkoğlu (Çev.), İstanbul: Ayrıntı.